

Հայաստան

Երևան -

Գրասենյակ

1. Ներքին գործեր
2. ՀՀ Կառավարության կազմակերպչական
3. Կառավարության կազմակերպչական
4. Կառավարության կազմակերպչական
5. ՀՀ Կառավարության կազմակերպչական
6. Կառավարության կազմակերպչական
7. Կառավարության կազմակերպչական
8. Կառավարության կազմակերպչական
9. Կառավարության կազմակերպչական
10. Կառավարության կազմակերպչական

1630 1630

6-36/800

2350 10/2/71

შალვა ნათაძე.

მრევნული საკითხი

გ ა მ რ ც ე მ ა „გუთნისა“ № 7.

თ ბ ი ლ ი ს ი.

ელექტრომბეჭდავი მ. ხელაძისა, სოლოლ., პასკევიჩის ქ. № 3.
1906.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 24 апрѣля 1906 г.

მროვნული საპითხი *)

დიდი ხანი არის მას შემდეგ, რაც რუსეთის ცა მთლად მოღრუბლული იყო! „არსად არ სჩანდა ნათელი ალაგი“. მოღრუბლულ და მრისხანე ცის ქვეშ გმირულად იღუპებოდნენ თავისუფლებისათვის თავ-განწირული მებრძოლნი. ამ ბრძოლაში რუსეთის მძლავრი ბიუროკრატია არავითარ საშუალებას არა თაკილობდა. ერთ ერს მეორეს უსევდა და ამით თავის მოწინააღმდეგეთა ძალას ასუსტებდა. მაგრამ ცხოვრება საკვირველის სისწრაფით ვითარდებოდა. 9 იანვარს რუსეთის მუშა ხალხმა დამარხა მთავრობისადმი ნდომა, მას შემდეგ დაიწყო ნამდვილი რევოლუციონური ბრძოლა თუ აქამდის მხოლოდ რუსეთის განაპირა კუთხეები—პოლონეთი, ლიტვა, საქართველო, ფინლანდია და სხვა ადგილები, იყო მოდებული რევოლუციის ალით, ეხლა აზვირთდა რუსეთის შუა გულიც, მაგ., მოსკოვი.

17 ოქტომბრის მანიფესტის შემდეგ, რუსეთის ცას ცისარტყელა გადაეკრა, რომელიც უკე-

*) აქამდის ქართულ გამოცემებში, როგორც კერძო, ისე პერიოდიულში, იბეჭდებოდა წერილები მხოლოდ ეროვნულ-ტერიტორიალურ ავტონომიის შესახებ; რადგანაც წმინდა ეროვნულ ავტონომიის შესახებ ჩვენს მწერლობაში თითქმის არაფერი დაწერილა, საჭიროდ მიგვაჩნია ცალკე წიგნაკად გამოცემა იმ წერილისა, რომელიც ამ რამდენიმე ხნის წინად გაზეთ „ზრომა“-ში იყო დაბეჭდილი. გამოცემა.

თეს ღღეებს ჰპირდება ტანჯულ ქვეყანას. არ მოიპოვება ეხლა ისეთი კაცი, რომელიც დარწმუნებულად არ იყოს, რომ ბიუროკრატიულ წეს-წყობილების ღღენი დათვლილია, მართალია, 17 ოქტომბრის დაპირებას არავითარი ფასი არა აქვს, მართალია, ჯერ ბრძოლა არ გათავებულა, მაგრამ, ექვს გარეშეა, რომ ოქტომბერში დაიწყო მუშა ხალხმა გამარჯვება. შორს არ არის ის დრო, როდესაც მუშა ხალხი პოლიტიკურ უფლებებს მოიპოვებს და მედგარ თავისუფალ ბრძოლას დაუწყებს ბურჟუაზიას. ამ მომენტისათვის მუშა ხალხი უკვე მომზადებულია, მას მშვენივრად აქვს შემუშავებული პროგრამა და გეგმა მოქმედებისა.

სამწუხაროდ, ესევე არ შეიძლება ვთქვათ ეროვნულ საკითხის შესახებ. ეროვნული საკითხი მეტის-მეტად რთული საკითხია, სხვათა შორის იმიტომაც, რომ ხშირად ეროვნულ ინტერესების სახით რომელიმე კლასი თავის ინტერესებს წამოაყენებს ხოლმე. ამიტომ საკვირველი არ არის ის გარემოება, რომ ამ საკითხის შესახებ იმდენივე აზრია, რამდენი პარტიაც არსებობს. ზოგი იმ აზრისაა, რომ ეროვნულ საკითხის გადაწყვეტა სრულიად საჭირო არ არის; როდესაც რუსეთში ძველი წეს-წყობილება დაინგრევა და მოქალაქობრივი თავისუფლება გამეფდება, ეროვნული საკითხი თავის და თავად გადაწყდება. ამ აზრის მიმდევრებს ადგილობრივ და ნაციონალურ ავტონომიის გაგონებაც კი აბრაზებთ. ეს აზრი გავრცელებულია გაბატონებულ ეროვნების ბურჟუაზიაში, ამ კლასს ძვალსა და რბილში გამჯდარი აქვს ასსიმილიატორული ინსტინქტები. რუსის ბურჟუაზია შიდა ბაზრის მონოპოლიზაციას ეტრფიალება და ამიტომ სურს მონისპოს ყველა ის დაბრკოლება, რომელიც ხელს უშლის ამ საქმეს. ერთი დაბრკოლება რუსეთში

სხვა-და-სხვა ერის არსებობაა, რომელნიც სხვა-და-სხვა ენაზედ ლაპარაკობენ. ეს განსხვავება ენაში ისევე აბრკოლებს ერთსა და იმავე სახელმწიფოში თავისუფლად საქონლის გაცვლა-გამოცვლას, როგორც დამოუყნები სხვა-და-სხვა სახელმწიფოებს შორის. ამიტომ რუსის ბურჟუაზია სცდილობს, მოსკოვს ენის განსხვავება, გაარუსოს ერები, ამიტომაც მისი დევიზია: „ძირს ნაციონალიზმი, გაუმარჯოს კოსმოპოლიტიზმს!“

თუ გაბატონებულ ერის ბურჟუაზიის კლას-სობრივი ინტერესები სხვა-და-სხვა ერის ასიმილიზაციას მოითხოვს, დაჩაგრულ ეროვნების ბურჟუაზია იმავე მისწრაფებით წინააღმდეგ უკიდურესობაში ვარდება. მას არ შეუძლია მოიპოვოს შიდა ბაზარში ახალი ადგილი, მაგრამ იგი მთელის ძალღონით სცდილობს შეინარჩუნოს ის, რაცა აქვს, ესე იგი ეროვნული ბაზარი. ამიტომ არის, რომ დაჩაგრულ ერის ბურჟუაზია მზადაა მხარი დაუჭიროს ყოველნაირ უკიდურეს ნაციონალურ მოთხოვნილებას, სეპარატიზმსაც კი. ეს აზრი ცხოვრებაში ნათლად მტკიცდება. სანამ შლეზვიგი დანიას ეკუთვნოდა, გერმანიის ბურჟუაზია დანელებს ებრძოდა, ვითომდა გერმანელების დასაცავად და ეროვნების თანასწორობისთვის. ეხლა კი, როცა შლეზვიგი გერმანიას ეკუთვნის, იმავე „ეროვნების თანასწორობის“ მომხრე ბურჟუაზია დანიის ერს სჩაგრავს. ავსტრიაში სხვა-და-სხვა ერნი თავისუფლებისთვის იბრძოდნენ და იმავე დროს თავის სამფლობელოში თავისზე უძლურ ეროვნებას სჩაგრავდნენ.

თუ ასე იქცევა ბურჟუაზია, თუ იგი ნაციონალურ საკითხს თავის კლასობრივ ინტერესების დაგვარად სწყვეტავს, რასაკვირველია, მუშა ხალხიც ასევე უნდა მოიქცეს, ესე იგი შეიგნოს თავი-

სი კლასსობრივი ინტერესები და ისეთი ნაციონალური პროგრამა შეიმუშავოს, რომელიც ლოგიკურად გამომდინარეობდეს ამ თვით შეგნებიდან. მუშა ხალხის კლასსობრივ ინტერესებს იცავენ სოციალისტები და ამიტომ ნამდვილმა სოციალისტურმა პარტიამ ისე უნდა გადაწყვიტოს ეროვნული საკითხი, როგორც სოციალიზმი ჭ სოციალისტურ კლასის ინტერესები მოითხოვენ.

მთელ დედამიწის ზურგზედ არ იპოვება მუშათა ისეთი ჯგუფი, რომელიც თავის თავს არ აკუთვნებდეს ამა თუ იმ ერს. ისეთი განვითარებული პროლეტარიატიც-კი, როგორც გერმანიაშია, პატრიოტულ გრძნობებით არის გამსჭვალული. მუშა ხალხი იბრძვის თავის კლასსობრივ ინტერესების დასაკმაყოფილებლად, და ამავე დროს არ ივიწყებს, რომ იგი ამ ერს ეკუთვნის, და თუ იმის ერს რაიმე ხიფათი მოელის, იგი მზად არის იბრძოლოს ამ ერის დასაცველად. ეს ეროვნული ბრძოლა იმდენად ბუნებრივი და ძლიერია, რომ მუშა ხალხი ხშირად დაივიწყებს ხოლმე თავის კლასსობრივ ანტაგონიზმს და ეროვნულ ნიადაგზედ ბრძოლაში უერთდება მოწინააღმდეგე კლასსებს. ეს ბურჟუაზიისთვის, რა საკვირველია, ხელ-საყრელია, რადგან იმისთვის საჭიროა, მუშა ხალხში კლასსობრივი თვით-შეგნება არ იყოს განვითარებული. რაც უფრო სუსტი იქნება ეს თვით-შეგნება, მით უფრო ადვილად შეეძლება ბურჟუაზიას მუშა ხალხის უზომო ექსპლოატაცია.

სოციალისტური პარტია სცდილობს სხვა და სხვა ერის მუშა ხალხი შეაერთოს ერთს ძლიერ კლასსობრივ არმიად; უამისოდ შეუძლებელია სოციალიზმის მოახლოვება. მაგრამ იმ სახელმწიფოში, სადაც ერთი ერი გამეფებულია, ხოლო სხვები დაჩაგრული, შეუძლებელია ეს შეერთება, რადგან

დაჩაგრულ ერის მუშა ხალხი ყოველთვის ჰგრძნობს თავის ეროვნულ დაჩაგვრას, ამიტომ იმის კლასობრივ ბრძოლას ნაციონალური ბრძოლა უერთდება. მუშა ხალხი მხოლოდ მაშინ შესძლებს მედგარ ბრძოლას ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, როდესაც ეს ბრძოლა მარტო კლასობრივი იქნება; მუშა ხალხი მხოლოდ მაშინ შეუერთდება მჭიდროდ სხვა ერების მუშებს, როდესაც იმისი ერი ისეთივე თავისუფალი იქნება, როგორც სხვა ერია. ამიტომ სოციალისტური პარტია მოვალეა, გამოარკვიოს თვისი შეხედულება ეროვნულ საკითხის შესახებ და შეიმუშავოს ნათელი პროგრამა.

პრინციპიალურად რუსეთის სოციალისტური პარტიები თანახმანი არიან, რომ საჭიროა მოისპოს ერისაგან ერის დაჩაგვრა და ერთისა და იმავე საქმისთვის საბრძოლველად შეაერთოს თავისუფალ ერების თავისუფალი მუშა ხალხი, მაგრამ ეროვნული პროგრამა სულ სხვა და სხვანაირია. პოლონეთის „სოციალისტურ პარტიას“ ამ უკანასკნელ წლამდის პოლონეთის რუსეთისაგან განცალკევება სურდა. პოლონელებმა კულტურულ განვითარებით რუსებს ძალიან გაუსწრეს, მაგრამ არ შეუძლიანთ ისარგელონ თავიანთ განვითარებით და თავის მხარეში ცხოვრება უფრო სამართლიანად მოაწყონ, რადგან რუსის განუვითარებელი მთავრობა ამის ნებას არ მისცემს. ამიტომ პოლონეთის სოციალისტურ პარტიის სეპარატიზმი გასაკვირველი არ იყო. მაგრამ ეხლა, როდესაც რუსის მუშა ხალხმაც გაიღვიძა და მედგარ ბრძოლით ბიუროკრატიული წესწყობილება შეარყია, როდესაც თავისუფლების სიომ დაჰბერა, პოლონეთის სოციალისტურმა პარტიამ იგრძნო, რომ სეპარატიზტული ელემენტი პოლონელ მუშა ხალხის ბრძოლაში განაცალკევებს მას რე რუსის მუშებს, რაიცა თავისუფლებას დიდ ვნებას

მოუტანს, ამიტომ პარტიამ თავის პროგრამიდან ამოშალა ის მუხლი, რომელიც პოლონეთის რუსეთისაგან განცალკევებას მოითხოვდა.

მეორე სოციალისტურ პარტიის, სოციალდემოკრატიების პროგრამაში ვკითხულობთ: „თვით-გამორკვევის უფლება ყოველ ერისთვის“. ამ ფრაზაში მეტად დიდი შინაარსია, თუ მკითხველი კარგად ჩაუკვირდა. როგორ თვით გამორკვევაზედ არის ნათქვამი, კულტურულ თუ პოლიტიკურზე? ყოველ ერს რომ პოლიტიკურ თვით-გამორკვევის უფლება ჰქონდეს, მაშინ შეიძლება ბევრმა ერმა მოისურვოს რუსეთისაგან განცალკევება იმ აზრით, რომ დააარსოს მონარქია ან დესპოტია! ნუ თუ სოციალდემოკრატები ამისთანა თვით-გამორკვევას მხარს დაუჭერენ? რასაკვირველია, არა! მაშ რად არის ნათქვამი მხოლოდ სიტყვა „თვით-გამორკვევა“, რომელიც ამისთანა შედეგსაც შეიცავს? თუ სოც.-დემოკრატებს მხედველობაში აქვთ მხოლოდ კულტურულ თვით-გამორკვევის უფლება, მაშინ სხვა საქმეა, მაგრამ იმათ პროგრამაში ამის შესახებ კრინტიც არ არის დაძრული. ჩემის აზრით, ეს ბუნდოვანება აიხსნება ერთის მხრივ—ეროვნულ საკითხის არ სმენით, მეორეს მხრივ—მუშა ხალხის ინტერესების სუსტის შეგნებით. ამას თვით სოც.-დემოკრატები გვიმტკიცებენ. „სოციალ-დემოკრატებს გულ-დამშვიდებით შეუძლიანთ შეიცადონ და არ შეიმუშავონ დეტალური დეკლარაცია ეროვნულ საკითხის შესახებ: საკმაოა პრინციპიალური განცხადება პარტიისა, რომ ყოველ ეროვნებას უნდა თვით-გამორკვევის უფლება მიენიჭოს“. *) „ეს მოთხოვნილება (თვით-გამორკვევისა) ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ, პროლეტარიატის პარტია, ყოველთვის წინააღმდეგი ვართ

*) «ზარია», № 4, სტრიქონი—50.

ყოველ-გვარ ძალ-დატანებისა ეროვნულ თვით-გამორკვევაში“. „ჩვენ წინააღმდეგნი ვართო!“ როგორ მოგწონთ ასეთი პროგრამმა?! არა, თქვენ ის გვითხარით, რის მომხრენი ხართ, რისთვის იბრძვით და მაშინ იმასაც გავიგებთ, რის წინააღმდეგნი ხართ! თორემ ისეთი ბუნდოვანი ფრაზები, როგორიც თვით გამორკვევის უფლებაა და „წინააღმდეგნი ვართო“, არც გულს და არც გონებას არაფერს არ ეუბნება. ბარემ ეკონომიური პროგრამაც ვერე შეიმუშავეთ: გამოაცხადეთ, რომ „წინააღმდეგნი ხართ უზომო ექსპლოატაციის“, „გინდათ მუშა ხალხის ცხოვრების გაუმჯობესება“ და სხვა. მაგრამ თქვენ პროგრამაში თხოულობთ 8 საათის სამუშაო დღეს და სხვას. ეროვნულმა პროგრამამ რაღა დააშავა? თქვენ ამბობთ, რომ ყოველი ერი უნდა თავისუფალი იყოს, რომ ეროვნული დაჩაგვრა უნდა მოისპოს, რადგან ამას პროლეტარიატის ინტერესები მოითხოვსო, მაგრამ ყველა ეს მშვენიერი აზრი როგორა გსურთ ცხოვრებაში გაატაროთ, რას თხოულობთ ეროვნებისთვის, როგორც იმის კულტურულ თავისუფლების გარანტიას? ამ კითხვაზედ ს.-დემოკრატების პროგრამა პასუხს არ გვაძლევს, ამიტომ ჩვენ თამამათ შეგვიძლიან ვსთქვათ, რომ სოციალ-დემოკრატებს ნაციონალური საკითხი სრულიად არა აქვთ შემუშავებული, რომ ეროვნული პროგრამის მაგიერად მათ გამოაქვეყნეს საერთო ფრაზა: „თვით-გამორკვევის უფლება ყოველ ერს!“

დავანებოთ თავი სოციალ-დემოკრატებს და გავარჩიოთ იმათი აზრი, ვინც მომხრეა, ტერრიტორიალურ ავტონომიისა და ფედერაციისა. ავტონომისტები და ფედერალისტები დარწმუნებულნი არიან, რომ ეროვნების კულტურული და პოლიტიკური დაჩაგვრა მოისპობა მაშინ, როდესაც რუსეთის განაპირა კუთხეები ავტონომიას მიიღებენ.

და დანარჩენ რუსეთის ავტონომიურ ნაწილებს ფედერატიულად დაუკავშირდებიან. რასაკვირველია, ყოველი ნამდვილი დემოკრატი მხურვალე მომხრე უნდა იყოს ადგილობრივ ვრცელ ავტონომიისა, მაგრამ უტოპიურია ის აზრი, ვითომ ავტონომია უზრუნველ ჰყოფს ეროვნების თავისუფალ განვითარებას. რაში მდგომარეობს ეროვნულ დაჩაგვრის მიზეზი? მხოლოდ იმაში, რომ ეროვნება თვით არ განაგებს თავის ეროვნულ საქმეებს. წარმოიდგინეთ, რომ რუსეთში რესპუბლიკა დამყარდა; რუსეთის პარლამენტს ირჩევს ხალხი საერთო, თანასწორ, პირდაპირ და დახურულ კენჭის ყრით; ამ პარლამენტის ხელშია მთელი სახელმწიფოებრივი უფლება. შეუძლიან თუ არა ასეთ პარლამენტს ნაციონალურ საკითხის სამართლიანად გადაწყვეტა? რასაკვირველია, არა! პარლამენტში უმეტესობას რუსები შეადგენენ, ესენი სხვა ერების წარმომადგენლების შეერთებულ რიცხვსაც აღემატებიან. მაშასადამე, ეროვნულ საკითხის ბედ-იღბალი რუსებმა უნდა გადასწყვიტონ. თუ რუსების და სხვა რომელიმე ერის ინტერესები შეეჯახნენ, პარლამენტი, რასაკვირველია, რუსების სასარგებლოდ გადასწყვეტს საქმეს. რესპუბლიკაშიაც დარჩება ეროვნების დაჩაგვრის მიზეზი და ამიტომ თვით დაჩაგვრაც არ მოისპობა.

ეხლა წარმოვიდგინოთ, რომ რუსეთში ცენტრალისტური რესპუბლიკა კი არ არის, არამედ ავტონომიური ან ფედერატიული, მაშინ ცენტრალურ პარლამენტის ფუნქციები დანაწილდება და ადგილობრივ სეიმის ხელში გადავა. ყოველ ავტონომიურ პროვინციის სეიმს უფლება ექნება გამოსცეს ადგილობრივი კანონები, თვით განაგოს ადგილობრივი საქმეები და სხვა, მხოლოდ ცენტრალურ პარლამენტის თანხმობით. ფედერაციის დროს კი სე-

იმის უფლება უფრო ფართო იქმნება. მაშინ ცენტრალურ პარლამენტს სრულებით არ ექმნება უფლება ჩაერიოს ადგილობრივ საქმეებში. მაშინ ყოველ მხარეს ეყოლება თვისი მთავრობა და თვისი სეიმი, ყოველი ადგილობრივი საქმე გადაწყდება იქვე იმის და მიუხედავად, მოსწონს ეს თუ არა ცენტრალურ პარლამენტს. ცენტრალურ პარლამენტს მხოლოდ ისეთი საქმეები დაექვემდებარება, რომელიც ეხება მთელს სახელმწიფოს, როგორც, მაგალითად, ომის და ზავის გამოცხადება, სხვა სახელმწიფოებთან ხელშეკრულების დადება და სხვა. მაგრამ ვერც პირველსა და ვერც მეორე შემთხვევაში ეროვნული საკითხი სამართლიანად ვერ გადასწყდება. ვერც ავტონომია და ვერც ფედერაცია ერების კულტურულ თვით შეგნების უფლებას უზრუნველს ვერა ჰყოფს. მაგალითად, ავიღოთ პოლონეთის ავტონომია. წარმოვიდგინოთ, რომ პოლონეთი ირჩევს სეიმს საერთო პირდაპირ, თანასწორ და დახურულ კენჭის ყრით. ეს სეიმი განაგებს ყველა იმ საქმეს, რომელიც ეხება პოლონეთს, ესე იგი, ერების კულტურულ ინტერესების ბედობლიც ამ სეიმის ხელში იქმნება. სეიმის უმრავლესობას, რასაკვირველია, პოლონელები შეადგენენ, უმცირესობას ებრაელები, რუსები, გერმანელები და სხვანი... ექვს გარეშეა, რომ ასეთი სეიმი პოლონელების კულტურულ ინტერესებს მტკიცედ დაიცავს, მაგრამ ამასვე ვერ ვიტყვით ებრაელების, რუსების და სხვა ერების შესახებ. ისეთი საქმე, რომელშიაც შეეჯახებიან პოლონელების და რომლისამე სხვა ერის ნაციონალური ინტერესები, უთუოდ პოლონელების სასარგებლოდ გადასწყდება. მაგრამ არ გეგონათ, რომ პოლონელების ეროვნული ინტერესები დაცული იქნება ყველგან, თუ პოლონეთს ავტონომია ექმნება. სრულებითაც

არა! ბალტიის მხარეში, სადაც პოლონელები უმცირესობას შეადგენენ, პოლონელებსაც ისეთივე ბედი ეწვევათ, როგორიც ებრაელებს, რუსებს და სხვა ერებს ავტონომიურ პოლონეთში.

რაც შეეხება ისეთ ერებს, რომელთაც ტერიტორია არა აქვთ, როგორც, მაგალითად, ებრაელებსა და სომხებს, ამათ ტერიტორიალური ავტონომია არაფერს არ მოუტანს. ასეთი ერები ყოველ ავტონომიურ მხარეში ჩაგრულნი იქნებიან, რადგან სეიმში ისინი ყოველთვის უმცირესობას შეადგენენ. რუსეთი რომ ფედერატიულ სახელმწიფოდ გადაიქცეს, მაშინ ყოველ იმის ავტონომიურ ნაწილში გაბატონდება ერთი ერი, სხვები კი დაიჩაგრებიან. რუსეთში არ იქნება არც ერთი ეროვნება, რომლის კულტურული მოთხოვნებიანიც მთელ სახელმწიფოში დაკმაყოფილებულ იქმნას. სხვა და სხვა ერის დაჩაგრვის მიზეზად ის გარემოება უნდა ჩაითვალოს, რომ იმის კულტურულ მოთხოვნებათა დაკმაყოფილების ბედ-იღბალი ცენტრალისტურ რესპუბლიკაში პარლამენტის უმრავლესობის ხელშია, ხოლო ავტონომიურ ან ფედერატიულ სახელმწიფოში—სეიმის უმრავლესობის ხელში. როგორც პირველს, ისე მეორე და მესამე შემთხვევაში უმრავლესობას ერთის რომელისავე ერის წარმომადგენლები შეადგენენ, ეს უმრავლესობა თავის ეროვნებას უპირატესობას მისცემს და სხვებს დასჩაგრავს.

აქედან, რასაკვირველია, შეუძლებელია ის დასკვნა გამოვიყვანოთ, რომ ადგილობრივი ავტონომია საჭირო არ არის! საქართველოში, პოლონეთში, ფინლიანდიაში და რუსეთის სხვა ნაწილებში მხოლოდ რომ რუსები სცხოვრობდნენ, მაშინაც კი დემოკრატიული პარტია ამ ნაწილების ვრცელ ავტონომიის მომხრე უნდა იყოს. მე მხო-

ლოდ ვამტკიცებ, რომ ავტონომია სწყვეტს ადგილობრივს, ტერიტორიალურ საკითხს, და არა ეროვნულს, რომ ბევრი ავტონომიის და ფედერაციის მოტრფიალე ამ ორს საკითხს ერთმანეთში ურევს.

რუსეთში არსებობს ორი პარტია, რომელიც ამ ორს საკითხს შორის ნათელ საზღვარს სდებს. მე ვამბობ ებრაელ მუშათა კავშირ „ბუნდი“-სა და სოციალისტ-რევოლიუციონერების შესახებ. სოციალ-რევოლიუციონერები მომხრენი არიან ადგილობრივ ვრცელ ავტონომიისა, მაგრამ, მათის აზრით, ეროვნულ კულტურულ თვით-გამორკვევის უზრუნველ-ყოფისათვის საჭიროა, რომ ეროვნული საქმე არ იყოს არც ცენტრალურ პარლამენტის და არც ავტონომიურ სეიმის ხელში, რადგან არც პარლამენტი და არც სეიმი სამართლიანად არ გადასწყვეტავს ეროვნულ საკითხს. მაშ რა საშუალებაა საჭირო, როგორც ნაციონალურ კულტურულ თვით-გამორკვევის გარანტია?

სოციალისტ-რევოლიუციონერების პროგრამაში ვკითხულობთ: „იმ მხარეში, სადაც სხვა-და-სხვა ერები სცხოვრობს, ყოველმა ერმა უნდა მიიღოს თავის სიმრავლის დაგვარად იმ ბიუჯეტის ნაწილი, რომელიც გადადებული იქნება კულტურულ-განმანათლებელ საჭიროებისათვის. ამ ნაწილის მოხმარება შეუძლიან ეწოდნენ თვით-მმართველობრივ ნადავს.“

ეს იმასა ნიშნავს, რომ ავტონომიური სეიმი ამა თუ იმ კუთხისა მთელ ბიუჯეტს ჰყოფს ერების რიცხვის პროპორციონალურად ღ აძლევს ამ ერებს. ყოველ ეროვნებას ეყოლება თავისი ნაციონალური სეიმი, რომელიც განაგებს თავის ერის კულტურულ საქმეებს. პროგრამის ამ მუხლში ნათლად არის აღიარებული ის პრინციპი, რომ ეროვნული სა-

კითხი არ უნდა აურიოთ ადგილობრივ საკითხთან, რომ ერთა კულტურული მოთხოვნებიანი მთელ სახელმწიფოში დაკმაყოფილებულ უნდა იქნას და არა რომელსამე იმის ნაწილში. ის მუხლი სოც.-რევოლიუციონერთა პროგრამისა, რომელიც მე მოვიყვანე, ეხება მხოლოდ იმ მხარეებს, სადაც სხვადა-სხვა ერი სცხოვრობს. თუ რუსეთში არის სადმე ისეთი მხარე, სადაც მხოლოდ ერთი ერი სცხოვრობს, მაშინ იქ, რასაკვირველია, საკმარისია ვრცელი ადგილობრივი ავტონომია, მაგრამ ასეთი მხარე რუსეთში არ არის.

თუ სოც.-რევოლიუციონერთა პროგრამმა განხორციელდა, რუსეთი გარდაიქცევა ეჭვგეგებათა ფედერაციად: ყოველ ერს ექნება საკუთარი სეიმი, რომელიც მიიღებს სამართლიან ნაწილს კულტურულ-განმანათლებელ საჭიროებაზედ გადადებულ ბიუჯეტიდან. ეს სეიმი ამ ფულს ისე მოიხმარს, როგორც თვით უნდა. ყოველი სკოლა, თუ უნივერსიტეტი, ან სხვა რომელიმე ეროვნული დაწესებულება. რომელსაც ეს სეიმი დაარსებს, უნდა ითვლებოდეს სახელმწიფო დაწესებულებად. რადგან სხვადა-სხვა მხარეს მინიჭებული იქმნება ადგილობრივი ავტონომია და ამნაირად ცენტრალურ პარლამენტის ფუნქციები დანაწილდება, ამიტომ ცენტრალურ ნაციონალურ სეიმის ფუნქციებსაც გაინაწილებენ ადგილობრივი ნაციონალური ორგანიზაციები. მაგალითად, ქართველი ერი მიიღებს ეჭვგუჯ ავტონომიას. ქართველ ერს ექმნება თვისი სეიმი, რომელიც განაგებს ქართველების ნაციონალურ და კულტურულ საქმეებს. ამ სეიმის მოღვაწეობა დამოკიდებული არ იქნება არავითარ ადგილზე. თუ ის ფული, რომელსაც ეს სეიმი მიიღებს ადგილობრივ ავტონომიურ თვით მართველობისაგან კულტურულ საჭიროების დასაკმაყოფილებ-

ლად საკმაო არ იქნება, მაშინ სეიმს უფლება უნდა ჰქონდეს თავის ერს გადასახადი დაადოს და ამნაირად იშოვოს საჭირო თანხა...

ამ წერილს ვწერდი, როდესაც კაუცკის პატარა წიგნაკი გამოვიდა, სახელად „ერების ბრძოლა ავსტრიაში“. სასიამოვნოა, როდესაც ჰხედავ, რომ გერმანიის ს.-დემოკრატიის მეთაური ისევე სწყვიტავს ეროვნულ საკითხს, როგორც რუსეთის სოც.-რევოლიუციონერთა პარტია: საჭიროდ ვსთვლი დავანახვო ჩვენს სოც.-დემოკრატებს, ნამეტნავად ქართველებს, რამდენად განსხვავდება კაუცკის და მათი შეხედულება ამ საგანზედ. კაუცკის აზრით, ავსტრია კულტურულად უკან ჩამორჩენილი ქვეყანაა მხოლოდ იმიტომ, რომ ამ ქვეყანაში სხვა-და-სხვა ერნი ერთმანეთს ებრძვიან, ეს ეროვნული ბრძოლა პროლეტარიატის კლასობრივ თვით—შეგნების განვითარებას აფერხებს იმიტომ ავსტრიის სოციალდემოკრატია სცდილობს ყველა ერის თანასწორობა დაამყაროს. როდის დამყარდება ეს თანასწორობა? კაუცკი ამ კითხვაზედ შემდეგ პასუხს გვაძლევს: „მხოლოდ მაშინ, როდესაც დამყარდება ნაციების ფედერალიზმი და მიწების სახელმწიფო—ერების სახელმწიფოდ შეიცვლება“. იმავე გვერდზედ იგი ამბობს: „ძირს ტერიტორიალური საზღვრები, რომელნიც ჰყოფენ რამდენსამე ნაწილად ერთსა და იმავე ეროვნებას, რომელნიც იწვევენ ბრძოლას და სიძულვილს იმ ერთა შორის, რომლის მეგობრულ და ძმურ მუშაობას შეეძლო გარდაექმნა ავსტრია ერთ უკულტურულეს სახელმწიფოდ“.

როგორც უკვე აღვნიშნე, ტერიტორიის დამოუკიდებლადვე სწყვიტავს ეროვნულ საკითხს რუსეთში ებრაელების მუშათა პარტია „ბუნდი“ და სოციალისტ—რევოლიუციონერები, ასევე სწყვიტავს ამ საკითხს ავსტრიის სოციალ-დემოკრატია ღ

გერმანიის ს.-დემოკრატი მეთაური კარლ კაუცკი. არც შეიძლება სოციალისტმა სხვა ნაირად გადასწყვიტოს ეს საკითხი, თუ-კი ღრმად ჩაუკვირდება. მხოლოდ მაშინ, როდესაც ყოველი ერი მიაღწევს ნაციონალურ ავტონომიას ღ ფედერატიულად დაუკავშირდება სხვა ერებს, შეუძლებელი გახდება ერთის ერის მიერ მეორის დაჩაგვრა; მხოლოდ მაშინ შესძლებს ყოველი ერის მუშა ხალხმა შეიგნოს თავის კლასობრივი მდგომარეობა ღ იბრძოდოს თავის სოციალურ მტრის წინააღმდეგ.

„როდესაც ეროვნება სრულიად თავისუფალი იქმნება, — ამბობს კაუცკი: — მხოლოდ მაშინ შესძლებს პროლეტარიატი (ჩვენ ვიტყვი, მუშა ხალხი) თავისუფლად ბრძოლას. პროლეტარიატის ნორმალურ განვითარებისათვის იმის ერის თავისუფლება ისევე საჭიროა, როგორც საერთო საარჩევნო უფლება, კრების და ბეჭდვის თავისუფლება“.

ძვირფასი სიტყვებია. ვურჩევ ჩვენ სოციალდემოკრატებს, კარგად ჩაუკვირდნენ ამ აზრს და ხან-და ხან გადაათვალიერონ ხოლმე ისეთს ცნობილ სოციალდემოკრატების ნაწერები, როგორიც არის კაუცკი. თუ ჩვენ არა, იქნება იმათ მაინც შეაგნებინონ, რაში მდგომარეობს მუშა ხალხის ნამდვილი საჭაროებანი.
